DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

13. november 2001 *

I sag C-59/99,

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, først ved F. de Sousa Fialho og O. Couvert-Castéra, som befuldmægtigede, derefter ved H. van Lier og A. Caeiros, som befuldmægtigede, bistået af advogado E. Braga, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Manuel Pereira Roldão & Filhos L^da^, Marinha Grande (Portugal),

Instituto Superior Técnico, Lissabon (Portugal), ved advogados J.L. da Cruz Vilaça og T. Aragão Morais,

og

King, Taudevin & Gregson (Holdings) Ltd,

sagsøgte,

* Processprog: portugisisk.

hvorunder Kommissionen i medfør af EF-traktatens artikel 181 (nu artikel 238 EF) har nedlagt påstand om tilbagebetaling af et forskud, som Kommissionen havde bevilget de sagsøgte parter i forbindelse med kontrakt nr. IN 90/91 PO/UK vedrørende aktiviteter til fremme af energiteknologi i Europa (Thermie-programmet),

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, F. Macken, og dommerne C. Gulmann og J.N. Cunha Rodrigues (refererende dommer),

generaladvokat: L.A. Geelhoed
justitssekretær: fuldmægtig L. Hewlett,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 15. marts 2001, hvorunder Kommissionen var repræsenteret af A. Caeiros, bistået af E. Braga, og Instituto Superior Técnico var repræsenteret af advogados L. Pais Antunes og P. Farinha Alves,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 12. juni 2001,

afsagt følgende

Dom

1 Ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 19. februar 1999 har Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i henhold til en voldgiftsbestemmelse, hvori der henvises til EF-traktatens artikel 181 (nu artikel 238 EF), anlagt sag mod Manuel Pereira Roldão & Filhos L[da] (herefter »MPR«), Instituto Superior Técnico (herefter »IST«) og King, Taudevin & Gregson (Holdings) Ltd (herefter »KTG«) med påstand om tilbagebetaling af et beløb på 357 813 EUR, som Kommissionen havde ydet sagsøgte i forskud i forbindelse med kontrakt nr. IN 90/91 PO/UK (herefter »kontrakten«), hvortil der skal lægges 185 833,78 EUR i renter, der er påløbet indtil den 1. januar 1999, og de renter, der påløber indtil tilbagebetaling af det fulde beløb.

Faktiske omstændigheder og retsforskrifter

2 Kontrakten blev indgået mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab ved Kommissionen på den ene side og MPR, IST og KTG (herefter »kontrahenterne«) på den anden side i forbindelse med et projekt der vedrørte fremme af energiteknologi i Europa (Thermie-programmet).

3 Kontraktens artikel 9, stk. 1, bestemmer, at kontrakten reguleres af portugisisk ret. Som følge af den i artikel 12 i kontraktens bilag II fastsatte voldgiftsbestemmelse er det alene Domstolen, der har kompetence til at afgøre tvister i relation til kontrakten.

4 De arbejder, der indgik i projektet, skulle iværksættes den 1. januar 1993 og afsluttes den 31. december 1995. Kommissionen forpligtede sig til for sit vedkommende at påtage sig 40% af omkostningerne ved det nævnte projekt. Den forpligtede sig ligeledes til at yde et forskud på 30% af disse omkostninger, nemlig et beløb på 357 813 ECU, hvilket den gjorde den 22. februar 1993.

5 Som projektkoordinator modtog MPR forskuddet. I kraft af denne stilling var MPR også forpligtet til at oplyse Kommissionen om enhver forsinkelse i arbejdernes påbegyndelse og til at fremlægge den første tekniske halvårsrapport, den første finansielle halvårsrapport og den første rapport benævnt »Data Base Sheet« for Kommissionen i løbet af den syvende måned efter datoen for kontraktens ikrafttræden.

6 I henhold til artikel 8, stk. 2, litra f), i kontraktens bilag II kunne Kommissionen hæve denne, hvis en af kontrahenterne ikke påbegyndte arbejderne på den fastsatte dato, og hvis Kommissionen afviste den af kontrahenten foreslåede nye dato.

7 Artikel 2 i kontraktens bilag II fastsatte i princippet et solidarisk ansvar for kontrahenterne over for Kommissionen. Dog præciserede artikel 2, litra c), at kontrahenterne ikke skulle påtage sig den misligholdende kontrahents forpligtelser i relation til forskuddets tilbagebetaling, når de over for Kommissionen med rimelighed kunne godtgøre, at de ikke havde bidraget til den berørte kontrahents misligholdelse og havde efterlevet de i artikel 1, stk. 4, i kontraktens bilag II fastsatte oplysningsforpligtelser.

8 Ifølge den nævnte artikel 1, stk. 4, var kontrahenterne forpligtede til gennem projektkoordinatoren at oplyse Kommissionen om arbejdernes påbegyndelse og

til omgående at give den meddelelse om disses færdiggørelse eller afbrydelse samt om alle hændelser eller omstændigheder, der kunne have væsentlig indflydelse på kontraktens gennemførelse.

9 Idet et teknisk besøg, der blev aflagt hos MPR den 20. september 1993, gjorde det muligt at fastslå, at arbejderne ikke var påbegyndt, fremsendte Kommissionen den 20. oktober 1993 en skrivelse til MPR med kopi til IST og KTG for at påtale det forhold, at MPR ikke havde underrettet Kommissionen om projektets forsinkede igangsætning og om, at forskuddet var blevet anvendt til andre formål end dem, det var bestemt til. Kommissionen fremsatte som følge heraf krav om forskuddets tilbagebetaling inden for en frist på to måneder, idet Kommissionen i modsat fald uden videre ville hæve kontrakten på grundlag af dens artikel 8.

10 Som svar på denne skrivelse oplyste MPR Kommissionen ved en udateret skrivelse, som den modtog den 7. december 1993, at det ikke var enig i påstanden om, at arbejderne ikke var påbegyndt, idet visse arbejder allerede var blevet udført af IST og KTG. MPR anførte også, at selskabet var indstillet på at undersøge alle de alternative muligheder, der ville gøre det muligt at sikre kontraktens fortsatte opfyldelse.

11 Kommissionen bekræftede i en skrivelse af 11. januar 1994 til MPR, hvoraf der blev sendt kopi til IST og KTG, at den var indstillet på at drøfte de af MPR rejste spørgsmål efter at have modtaget bevis for, at forskuddet stod på den konto, hvortil det var blevet overført.

12 Det fremgår af en skrivelse af 16. maj 1994, der blev fremsendt til samtlige kontrahenter, at Kommissionen endnu ikke på denne dato havde modtaget nogen bankudskrift, der bekræftede, at forskuddet var disponibelt. I denne skrivelse indrømmede Kommissionen en sidste frist på en måned til fremskaffelse af denne udskrift, idet den i modsat fald med øjeblikkelig virkning ville bringe bestemmelserne i kontraktens artikel 8 i anvendelse.

13 MPR anmodede ved skrivelse af 14. juni 1994 Kommissionen om at udsætte sin beslutning, idet selskabet henviste til omstruktureringen af Indústria Portuguesa de Cristais, der skulle finde sted i løbet af den følgende måned, og til, at det som følge KTG's konkurs var nødvendigt at ændre projektet.

14 Kommissionen præciserede i en skrivelse af 7. juli 1994, der kun blev fremsendt til MPR og IST, at den accepterede at udsætte sin beslutning om at hæve kontrakten indtil den 31. december 1994, under hensyntagen til de af MPR i sin skrivelse af 14. juni 1994 anførte grunde.

15 MPR overholdt ikke de aftalte nye frister og foretog ingen tilbagebetaling.

16 Derfor hævede Kommissionen kontrakten ved skrivelse af 7. juni 1995 til MPR og IST. Kommissionen fremsendte endvidere den 10. november 1995 et pålæg til MPR om tilbagebetaling af forskuddet.

17 MPR foretog sig ikke noget efter fremsættelsen af dette pålæg om tilbagebetaling.

Retsforhandlingerne ved Domstolen

18 MPR har ikke indgivet svarskrift. Derfor har Kommissionen fremsat begæring om, at Domstolen på grundlag af procesreglementets artikel 94, stk. 1, afsiger dom efter dens påstand over for denne sagsøgte.

19 For så vidt angår KTG, har det som følge af utilstrækkelig oplysning om dette selskabs nuværende adresse ikke været muligt at forkynde stævningen. Derfor har Kommissionen ved skrivelse af 26. april 1999 meddelt Domstolen, at sagen skal fortsættes for så vidt angår de to andre sagsøgte parter, hvorved den indirekte har givet afkald på at fortsætte sagen mod KTG.

20 IST har nedlagt påstand om, at Domstolen skal fastslå, at sagen er grundløs, for så vidt angår IST, og tilpligte Kommissionen at betale samtlige omkostninger.

Tilbagebetaling af forskuddet

21 Ifølge artikel 8, stk. 4, første afsnit, i kontraktens bilag II kan Kommissionen, i tilfælde af at kontrakten hæves som følge af, at en eller flere kontrahenter har undladt at opfylde deres forpligtelser, kræve hel eller delvis tilbagebetaling af de beløb, den har betalt som et finansielt bidrag.

22 Det fremgår af sagsfremstillingen, at Kommissionen den 22. februar 1993 betalte MPR et forskud på 517 813 ECU, og at Kommissionen hævede kontrakten i henhold til artikel 8 i dens bilag II med den begrundelse, at MPR havde undladt at opfylde visse af selskabets kontraktlige forpligtelser.

23 Kommissionen har i denne forbindelse for det første gjort gældende, at MPR ikke påbegyndte arbejderne inden for den fastsatte frist, og dernæst, at MPR ikke i overensstemmelse med kontraktens artikel 2, stk. 2, oplyste om de forsinkelser,

der var indtrådt i projektets gennemførelse, og endelig, at MPR i strid med artikel 17, stk. 2, litra a), i kontraktens bilag II anvendte forskuddet til andre formål end dem, det var bestemt til.

24 Henset til at der er blevet ført bevis for disse anbringender, må der gives Kommissionen medhold i de nedlagte påstande, for så vidt angår MPR's tilbagebetaling af det modtagne forskud.

25 IST har heller ikke bestridt kontraktens manglende opfyldelse. IST har dog under henvisning til den i artikel 2, litra c), i kontraktens bilag II fastsatte undtagelse fra det solidariske ansvar, gjort gældende, at det ikke har bidraget til MPR's tilsidesættelse af kontrakten, idet IST iværksatte alle de foranstaltninger, der var mulige for at få MPR til at igangsætte arbejderne, og det oplyste Kommissionen i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 1, stk. 4, i nævnte bilag. IST har endvidere hævdet, at Kommissionen ikke længere kan gøre kontrahenternes solidariske ansvar gældende, idet den har anlagt sag mod samtlige kontrahenter.

26 Det bemærkes indledningsvis, at IST ikke har bidraget til MPR's forsømmelse.

27 Kommissionen har ikke alene undladt at bestride IST's gode tro og dets interesse i projektets gennemførelse, men det er blevet bevist, at IST regelmæssigt tilskyndede MPR til at fremme projektets gennemførelse og til at efterkomme de i kontrakten fastsatte forpligtelser.

28 Det skal imidlertid fastslås, at IST ikke har overholdt forpligtelsen til i overensstemmelse med artikel 1, stk. 4, i kontraktens bilag II omgående at oplyse Kommissionen om alle hændelser eller omstændigheder, der kan have væsentlig indflydelse på kontraktens gennemførelse.

29 Det var således først den 17. juli 1995, dvs. mere end to år efter at have fået kendskab til MPR's vanskeligheder med projektets igangsætning og mere end halvandet år efter at have modtaget kopi af Kommissionens skrivelse af 20. oktober 1993, der krævede forskuddet tilbagebetalt inden for en frist på to måneder, at IST for første gang skriftligt kontaktede Kommissionen og oplyste den om, at det ikke fra MPR havde modtaget noget bidrag til omkostningerne, og at MPR var eneansvarlig for projektets afbrydelse.

30 Andre former for forbindelser så som kontakter med tredjemand eller telefonsamtaler, hvis datoer ikke er blevet præciseret af IST, gør det under alle omstændigheder ikke muligt at antage, at Kommissionen blev advaret omgående i overensstemmelse med artikel 1, stk. 4, i kontraktens bilag II.

31 Det skal derfor fastslås, at IST ikke straks oplyste Kommissionen om tilstedeværelsen af omstændigheder, som det ikke desto mindre havde fuldt kendskab til, der kunne påvirke kontraktens gennemførelse væsentligt.

32 Hertil kommer, at det er med urette, at IST har hævdet, at kontrahenternes ansvar ikke længere er solidarisk, da Kommissionen har anlagt sag mod dem alle.

33 Den solidariske ansvarsordning, der følger af artikel 517 sammenholdt med artikel 519, stk. 1, i den portugisiske Codigo Civil, giver kreditor mulighed for enten at kræve forpligtelsen opfyldt af én debitor eller af alle debitorer. Begrundelsen for den passive solidaritet består netop i denne valgfrihed, der har til formål at beskytte kreditor mod risikoen for en af debitorernes insolvens.

34 Således kan en kreditor under en sag som denne i første omgang få dom for at samtlige debitorer er solidarisk ansvarlige for skyldens betaling. I anden omgang vil kreditor under et fuldbyrdelsessøgsmål, der anlægges ved de nationale retter, være i stand til at fordre hele det nævnte beløb hos en af ham valgt debitor.

35 Derfor må der — henset til, dels at IST ikke har overholdt kravene i artikel 2, litra c), i kontraktens bilag II, dels at IST er solidarisk ansvarlig over for Kommissionen — gives medhold i påstanden om, at IST tilpligtes in solidum med MPR at tilbagebetale forskuddet på 517 813 ECU.

Rentekravet

36 I henhold til artikel 8, stk. 4, andet afsnit, i kontraktens bilag II skal der svares renter fra det tidspunkt, hvor forskuddet modtages, efter den sats, som Den Europæiske Fond for Monetært Samarbejde anvender på sine transaktioner i ecu, og som offentliggøres den første hverdag i hver måned, forhøjet med to procentpoint.

37 Den 1. januar 1999 udgjorde de påløbne renter ifølge Kommissionen 185 833,78 ECU, og hertil skal tillægges de renter, der påløber indtil forskuddets samlede tilbagebetaling.

38 Da MPR ikke i den forud for sagens anlæg udvekslede korrespondance er fremkommet med indsigelser på dette punkt, og da sagen i øvrigt ikke indeholder oplysninger, der giver holdepunkter for at antage, at Kommissionens krav ikke er begrundet, bør MPR dømmes til at betale denne de aftalte renter af forskuddet at regne fra den 22. februar 1993, på hvilken dato det er ubestridt, at MPR modtog forskuddet på 357 813 ECU indtil den fulde tilbagebetaling af det nævnte forskud.

39 IST har gjort gældende, at det ikke er muligt at kræve betaling af renter hos IST, idet det følger af artikel 520 i Codigo Civil, at kun den debitor, der er årsag til, at det er umuligt at udføre en ydelse, er ansvarlig for de skader, der overskrider denne ydelses værdi.

40 Idet den manglende mulighed for at udføre ydelsen udelukkende skyldes MPR's forsømmelse, har IST gjort gældende, at MPR er den eneste kontrahent, hos hvem Kommissionen kan kræve betaling af renter.

41 Det bemærkes i denne forbindelse, at ved kontraktens ophævelse blev den forpligtelse til naturalopfyldelse, der oprindeligt var fastsat i kontrakten, ændret til en økonomisk forpligtelse til at tilbagebetale forskuddet.

42 Der er således tale om en forfalden fordring, Kommissionen har mod kontrahenterne. Derfor er fordringen omfattet af bestemmelserne i artikel 520 i Codigo Civil, hvorefter det gælder, at »[h]vis ydelsen umuliggøres som følge af et forhold, der kan tilregnes en af debitorerne, er de alle solidarisk ansvarlige for dens beløb; men kun den debitor, som forholdet kan tilregnes, kan gøres ansvarlig for betaling af den erstatning, der overstiger denne værdi; i tilfælde af at de er flere debitorer, er deres ansvar solidarisk«.

43 Det præciseres, at denne retlige ordning ikke kun finder anvendelse i de tilfælde, hvor det er fysisk umuligt at udføre ydelsen, men også i tilfælde af debitors forsinkelse. Det er udelukkende den debitor, der er ansvarlig for misligholdelsen, der skylder de renter, der følger af forsinkelsen.

44 Det er imidlertid klart, at MPR's forsømmelse ikke kan tilregnes IST.

45 For det første lagde IST i en skrivelse af 9. juni 1994 et direkte pres på MPR med henblik på at få MPR til at tilbagebetale forskuddet til Kommissionen. Kommissionen bekræftede selv under retsmødet, at den ikke vidste, om IST's adfærd havde bidraget til resultatet eller ej.

46 Dernæst har IST aldrig modtaget noget beløb fra Kommissionen, og IST fik først kendskab til den af Kommissionen til MPR foretagne betaling, da det modtog en kopi af den skrivelse, Kommissionen havde fremsendt til MPR den 20. oktober 1993.

47 Endelig har Kommissionen, som det er blevet fremhævet i denne doms præmis 27, hverken bestridt IST's gode tro eller dets interesse i kontraktens opfyldelse.

48 Heraf følger ikke kun, at IST ikke har bidraget til MPR's forsømmelse, men også at instituttet har arbejdet på at undgå denne ved at lægge pres på MPR for at få selskabet til at opfylde dets forpligtelse til at tilbagebetale forskuddet til Kommissionen.

49 Henset til de ovennævnte betragtninger og i lyset af artikel 520 i Codigo Civil skal det fastslås, at IST ikke er forpligtet til at betale de renter til Kommissionen, der følger af forskuddets manglende tilbagebetaling.

50 I overensstemmelse med artikel 2, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1103/97 af 17. juni 1997 om visse bestemmelser vedrørende indførelsen af euroen (EFT L 162, s. 1) skal henvisningen til ecuen erstattes med en henvisning til euroen i forholdet 1 EUR: 1 ECU.

Sagens omkostninger

51 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at MPR og IST tilpligtes at betale sagens omkostninger, og disse i det væsentlige har tabt sagen, bør det pålægges dem at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

1) Manuel Pereira Roldão & Filhos L[da] og Instituto Superior Técnico betaler in solidum Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber et beløb på 357 813 EUR.

2) Manuel Pereira Roldão & Filhos L[da] betaler Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber et beløb på 185 833,78 EUR, der er påløbet i renter indtil den 1. januar 1999, og aftalte renter fra denne dato indtil fuld betaling af den skyldige hovedstol.

3) Manuel Pereira Roldão & Filhos L[da] og Instituto Superior Técnico betaler sagens omkostninger.

Macken Gulmann Cunha Rodrigues

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. november 2001.

R. Grass

Justitssekretær

F. Macken

Formand for Tredje Afdeling